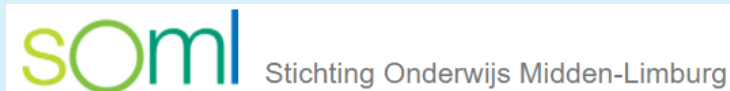

KENNISDOSSIER 2.2

Motivatie

svo | pl

Waarom dit kennisdossier

Kinderen zijn van nature nieuwsgierig, gemotiveerd om de wereld te ontdekken en nieuwe dingen te leren. Er wordt in onderzoek echter regelmatig een dalende trend waargenomen in de motivatie van leerlingen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. En tijdens de coronacrisis gaven steeds meer leraren aan zich zorgen te maken over de motivatie van leerlingen.

Het idee dat 'de jeugd van tegenwoordig' minder motivatie heeft of zich op andere manieren anders gedraagt is niet nieuw. Dit is onder andere te zien aan de quotes uit de verschillende tijdsperiodes op de volgende sheet.

Omdat er veel vragen zijn over de motivatie van leerlingen en de invloed van de coronacrisis, gaan we in dit kennisdossier in op de volgende vragen:

1. Wat verstaan we onder motivatie?
2. Welke trend nemen we waar en wat is de invloed van de coronacrisis?
3. Welke factoren hebben invloed op motivatie
4. Hoe kun je invloed uitoefenen?
5. Wat kunnen leraren en/of scholen doen?
6. En wat kunnen ouders doen?
7. Aanverwante factsheets van de OnderwijsMonitorLimburg
8. Verschillende tools

Omdat motivatie een actueel thema is waar steeds meer onderzoek naar wordt gedaan zullen wij dit kennisdossier regelmatig updaten.

*'De jeugd voorziet nog niet
wat verstandig zou kunnen
zijn en verspilt zijn geld.'*

~Horatius, 1e eeuw voor Christus~

*'De jeugd van tegenwoordig houdt van luxe.
Ze heeft slechte manieren, veracht alle gezag,
heeft geen respect en kletst maar terwijl ze
zou moeten werken. Jongeren spreken hun
ouders tegen, kletsen in gezelschap, schrokken
aan tafel, en tiranniseren hun leraren.'*

~Socrates, 5e eeuw voor Christus~

*'De onbeperkte toegang die veel jonge
mensen hebben tot romans, korte verhalen
en toneelstukken heeft de hoofden en
moraal van menig veelbelovende jongeling
verpest en gecorrumpeerd.'*

~Dominee Enos Hitchcock, 1790~

*Ze klimmen liever in de Himalaya dan
dat ze carrière maken. Ze willen
vermaakt worden, maar hun
aandachtspanne is korter dan de klik
van de afstandsbediening van de tv.'*

~Time, 2001~

*'Een verderfelijk enthousiasme om te leren schaken
heeft zich over het land verspreid. Er zijn talrijke
schaakclubs opgericht in steden en dorpen. Schaken is
minderwaardig amusement, dat de geest berooft van
waardevolle tijd die beter gestoken kan worden in
nobeler bezigheden.'*

~Scientific American, 1858

Limburg leert samen
binnen het NPO

Het dossier

1. Wat verstaan we onder motivatie?
2. Welke trend nemen we waar en wat is de invloed van de coronacrisis?
3. Welke factoren hebben invloed op motivatie
4. Hoe kun je invloed uitoefenen?
5. Wat kunnen leraren en/of scholen doen?
6. En wat kunnen ouders doen?
7. Aanverwante factsheets van de OnderwijsMonitorLimburg
8. Verschillende tools
9. Bronnen

Limburg leert samen
binnen het NPO

1. Wat verstaan we onder motivatie?

In dit kennisdossier gebruiken we de volgende definitie:

'Motivatie is een innerlijk proces dat een persoon aanzet tot bepaald gedrag, richting geeft aan dat gedrag en ervoor zorgt dat dit gedrag in stand gehouden wordt.'

Motivatie verwijst in belangrijke mate naar de wil van kinderen en jongeren om te leren^{14, 15,16}.

In hun onderzoek maken Ryan en Deci⁶ onderscheid tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie:

- Extrinsieke motivatie betekent dat leerlingen taken uitvoeren omdat zij gemotiveerd zijn door externe omstandigheden en verplichtingen.
- Intrinsieke motivatie betekent dat leerlingen taken uitvoeren vanwege interesse of plezier in de taak.

Intrinsieke motivatie heeft een positief effect op leerprestaties^{2,22}, dit kan ook deels komen door de positieve relatie tussen intrinsieke motivatie en zelfregulatie^{6,7,8,9}. Extrinsieke motivatie (lessen volgen en opdrachten maken omdat ze verplicht zijn) kan juist een negatief effect hebben^{2,22}.

Voor zelfregulatie wordt in dit kennisdossier de volgende definitie aangehouden:

'Men spreekt van zelfregulatie wanneer iemand controle heeft over zijn leerproces en daarbij cognitieve, gedragsmatige en motivationele processen kan sturen, om eerder gestelde (persoonlijke) leerdoelen, zoals hoge cijfers/goede beoordelingen of overgaan naar het volgende jaar, te bereiken⁹.'

2. Welke trend nemen we waar?

Hoewel een vorige sheet laat zien dat er al langer gesproken wordt over *'de jeugd van tegenwoordig'* toont onderzoek wel degelijk aan dat er een dalende trend is in de motivatie voor school van leerlingen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Deze trend werd ook al voor de coronacrisis waargenomen. Onderzoek uit 2005 en 2011 geeft ook al aan dat de motivatie van leerlingen daalt^{11,32}.

Nederlandse leerlingen scoren lager

Nederlandse leerlingen zijn minder gemotiveerd zijn om hun best te doen op school en om hun huiswerk te maken dan leerlingen uit andere (OECD-)landen³. Vaak is motivatie hoger bij leerlingen die beter presteren, maar ook de best-presterende leerlingen in Nederland hebben een motivatie die ver onder het OECD gemiddelde ligt¹. Deze dalende trend is met name waargenomen in het po en het vo⁴. Er is geen duidelijke reden waarom de leerlingen in Nederland minder gemotiveerd zijn dan anderen.

Motivatie neemt af gedurende de schooltijd van een leerling

In de meeste landen, en dus ook in Nederland, neemt de motivatie van leerlingen duidelijk af gedurende de schooltijd. Met name in het vo is er veel onderzoek gedaan naar de motivatie van leerlingen. Het blijkt onder meer dat leerlingen gemotiveerd beginnen aan de eerste klas van het vo, maar dat deze motivatie in de jaren daarna daalt^{1,3}. Met andere woorden, naarmate leerlingen ouder worden blijkt hun motivatie voor school af te nemen.

In deze bronnen wordt motivatie gemeten doormiddel van verschillende vragen, zoals 'Hoe leuk vinden kinderen het om (een vak) te leren?', 'Hoe nuttig vinden kinderen het om (een vak) te leren?' en 'Wat is hun interesse in het leren van bepaalde vakken?'^{1,3,4}

Limburg leert samen
binnen het NPO

2. En wat is de invloed van de coronacrisis? -1-

Hoewel de coronacrisis een effect heeft gehad op de motivatie van leerlingen, laat de vorige sheet zien dat dit een al langer bestaand probleem is. In dit kennisdossier worden verschillende bronnen van vóór de crisis gebruikt, dat dit aantoont. De crisis heeft de afname van motivatie alleen versneld.

De invloed van de coronacrisis

De coronacrisis heeft vooral invloed gehad op leerlingen in het vo²⁷. Veel leerlingen gaven aan dat zij minder gemotiveerd zijn om hun best te doen op school (63%), minder zin kregen om huiswerk te maken (74%) en minder zin hadden om te leren (75%). Ook schoolbesturen, schoolleiders en docenten delen die mening. Ze merkten dat leerlingen minder gemotiveerd zijn doordat er minder fysiek contact is²⁷.

In het po maakten leerlingen zich weinig zorgen over de coronacrisis en waren ze niet minder gemotiveerd dan voor de coronacrisis¹⁸. Hoewel de leerlingen zich weinig zorgen maakten, laat onderstaande tekst zien dat de mening van de ouders anders is.

De beleving van ouders

De motivatie van leerlingen in het po en in het vo is volgens hun ouders is afgenomen toen ze thuis onderwijs op afstand volgden¹¹.

- Meisjes in het po waren voor de crisis meer gemotiveerd voor school dan jongens, maar door het afstandsonderwijs zijn deze verschillen kleiner geworden. Dit betekent dat de motivatie van meisjes meer is gedaald dan die van jongens.
- In het vo hadden meisjes meer motivatie dan jongens, zowel tijdens het onderwijs op school als tijdens het afstandsonderwijs. Hier nam de motivatie bij beide groepen even sterk af. Onderzoek van de Erasmus Universiteit naar motivatie om afstandsonderwijs te volgen bevestigt dit: leerlingen waren tijdens het thuisonderwijs minder gemotiveerd om hun lessen te volgen dan tijdens het fysiek onderwijs³⁰.

Limburg leert samen
binnen het NPO

2. En wat is de invloed van de coronacrisis? -2-

De OML heeft tijdens corona-tijd leerlingen bevraagd:

- ruim 50% van de leerlingen geeft aan het niet leuk te hebben gevonden om te werken aan schoolopdrachten en vaak ook geen zin te hebben gehad
- bij de vraag *'Welke leuke dingen gingen niet door tijdens de schoolsluitingen?'* noemde
 - 20% van de leerlingen typisch schoolse activiteiten zoals vakken
 - 33% van de leerlingen buitenschoolse activiteiten zoals de schoolreis
 - 25% van de leerlingen dingen die met gezelligheid op school te maken hebben
- bij de vraag *'Welke niet-leuke dingen gingen wel door tijdens de schoolsluitingen?'* noemde
 - ruim 20% van de leerlingen concrete vakken of iets gerelateerd aan lessen
 - bijna 66% van de leerlingen vakgerelateerde zaken, waaronder huiswerk, toetsen of opdrachten³¹

Limburg leert samen
binnen het NPO

3. Welke factoren hebben invloed op motivatie? -1-

Motivatie wordt beïnvloed door verschillende factoren. Onderstaand benoemen we de factoren die niet veranderbaar en dus niet beïnvloedbaar zijn. We noemen deze omdat dit inzicht kan geven in relaties en omdat het belangrijke achtergrondinformatie is. Daarna gaan we in op de zelfdeterminatie-theorie die ons inzicht geeft in wat we wél kunnen beïnvloeden.

Factor	Invloed (uit onderzoek gebleken)
Geslacht	Meisjes presteren beter op school dan jongens ^{10,11} Docenten blijken vaak meer moeite te hebben om jongens te motiveren voor hun schoolwerk.
Sociaal-economische status	Leerlingen met een lagere sociaaleconomische status (inclusief etnische minderheden) zijn vaak minder gemotiveerd dan andere kinderen ¹⁹ .
Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (hoogbegaafdheid, gedragsstoornis, leerstoornis) zijn vaak minder gemotiveerd op school dan kinderen zonder specifieke onderwijsbehoeften. Dit verschil viel wel weg tijdens het afstandsonderwijs, wat voornamelijk werd veroorzaakt doordat de motivatie van kinderen zonder specifieke onderwijsbehoeften omlaag is gegaan.
Opleiding ouders	Kinderen met ouders met een hogere opleiding zijn gemotiveerder dan kinderen met ouders met een lagere opleiding ¹⁰ .

3. Welke factoren hebben invloed op motivatie? -2-

Factor	Invloed (uit onderzoek gebleken)
Leeftijd	<p>Motivatie van veel leerlingen voor school neemt af naarmate ze ouder worden^{17,18,19}. Dit kan deels komen door de leercontext, waaronder de manier van lesgeven¹⁸.</p> <p>Motivatie neemt vooral af op het gebied van wiskunde, scheikunde en lezen, terwijl de motivatie voor vakken op het gebied van sociale studies niet afneemt¹⁷. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat leerlingen deze vakken interessanter vinden en hier dus intrinsiek gemotiveerd voor zijn.</p> <p>De afname van motivatie stopt nadat leerlingen ongeveer 16 jaar oud zijn.</p>

Limburg leert samen
binnen het NPO

4. Hoe kun je invloed uitoefenen? De zelfdeterminatietheorie

In de psychologie wordt intrinsieke motivatie als de *'heilige graal'* beschouwd. Het ultieme doel is dat leerlingen iets doen omdat zij hierin geïnteresseerd zijn of omdat ze er plezier in hebben. Deci en Ryan gaan er vanuit dat wanneer leerlingen zich **verbonden**, **competent** en **autonoom** voelen intrinsieke motivatie volgt en zij zich richten op activiteiten die ze interessant vinden en optimale uitdaging bieden.

Maar volgens Deci & Ryan is er ook een vorm van extrinsieke motivatie die ontstaat wanneer aan de drie genoemde basisvoorwaarden is voldaan. En volgens de zelfdeterminatietheorie zullen we extrinsieke motivatie uiteindelijk ook weer internaliseren zodra aan de drie basisvoorwaarden is voldaan³.

Met extrinsieke motivatie wordt bedoeld dat iemand bepaald gedrag vertoont omdat dat een beloning oplevert.

Veiligheid

Een belangrijke voorwaarde die daar aan vooraf gaat is veiligheid en zekerheid.

Zonder een veilige en rustige sfeer op school en in de lessen is het onmogelijk om motivatie van leerlingen te stimuleren. Onder veiligheid verstaan we de sociale, fysieke en psychische veiligheid³.

In de volgende sheets gaan we in op de begrippen autonomie, competentie en verbondenheid en geven we aanbevelingen.

'In disordered classrooms, even the most motivated students will lose out'

~OECD, 2016~

Limburg leert samen
binnen het NPO

5. Autonomie

Behoeftte aan autonomie

- Initiatiefnemer van eigen acties
- Zelf aan de basis van gedrag staan
- Jezelf kunnen en mogen zijn

Volgens de zelfdeterminatietheorie zijn leerlingen intrinsiek gemotiveerd als zij het idee hebben zelf invloed te kunnen uitoefenen op wat ze doen (**autonomie**), zich veilig, gewaardeerd en sociaal verbonden voelen (**verbondenheid**) en het gevoel hebben dat zij iets kunnen (**competentie**).

Autonomie verwijst naar de afwezigheid van *voortdurende* externe sturing^{6,9}.

In algemene zin betekent dit:

- *Dat leerlingen regie hebben over hun leerproces*

Leerlingen krijgen in toenemende mate en waar mogelijk verantwoordelijkheid voor hun eigen leerproces. De rol van de school dan wel de leraar verschuift van een sturende naar een meer begeleidende rol³.

- *Dat leerlingen een perspectief hebben op de toekomst*

Voor de motivatie is het belangrijk dat een leerling op zijn/haar plek zit en een aantrekkelijk toekomstperspectief heeft (kans op schoolsucces, vervolgstudie of werk). De leerling heeft daar zelf over nagedacht en heeft het perspectief zelf geformuleerd³.

Limburg leert samen
binnen het NPO

5. Wat kunnen leraren doen om de autonomie van leerlingen te vergroten?

Behoeftte aan autonomie

- Initiatiefnemer van eigen acties
- Zelf aan de basis van gedrag staan
- Jezelf kunnen en mogen zijn

Aanbevelingen

- Gevoelens van autonomie stimuleer je door leerlingen keuzes te bieden. Geef leerlingen dus, waar mogelijk, in opdrachten en toetsen regie over de inhoud van het eigen leerproces. Bijvoorbeeld door de keuze voor een onderwerp aan de leerling te laten of leerlingen te betrekken bij het vormgeven van toetsen³.
- Doe in opdrachten en toetsen (zoals het schoolexamen) een beroep op hogere denkvaardigheden, zoals evalueren, analyseren en creëren³.
- Zorg ervoor dat je je vanaf je eerste lesdag een goed beeld vormt van het zelfregulerende leervermogen van je leerlingen¹⁵.
- Stem je procesgeoriënteerde instructie af op het zelfregulerende leervermogen van je leerlingen¹⁵.

Nb: Hoewel autonomie ondersteund kan worden door leerlingen zelf een onderwerp te laten kiezen werkt keuzevrijheid niet als die onbegrensd is. Voor leerlingen die zwakker zijn in bepaalde vakken lijkt volledige autonomie een averechts effect te hebben. Dus ook wanneer je als leerkracht autonomie ondersteunt, is het belangrijk om begeleiding te blijven bieden²³.

Limburg leert samen
binnen het NPO

5. Competentie

Behoeftte aan competentie

- Gedrag tot een goed einde brengen
- Controle over de uitkomst van gedrag
- Succes ervaren

Volgens de zelfdeterminatietheorie zijn leerlingen intrinsiek gemotiveerd als zij het idee hebben zelf invloed te kunnen uitoefenen op wat ze doen (**autonomie**), zich veilig, gewaardeerd en sociaal verbonden voelen (**verbondenheid**) en het gevoel hebben dat zij iets kunnen (**competentie**).

Als leerlingen het gevoel hebben dat zij iets kunnen en dat hun werk nuttig is en/of hen iets oplevert is er een grotere kans dat zij zich intrinsiek gemotiveerd voelen^{6,9}.

In algemene zin betekent dit:

- *Dat succesbeleving van belang is (de invloed van eerdere schoolprestaties)*

Als motivatie intrinsiek van aard is, heeft deze een positieve invloed op schoolprestaties, maar studies waarin leerlingen langere tijd worden gevolgd laten echter zien dat het verband andersom belangrijker is: eerdere schoolprestaties beïnvloeden motivatie. Volgens onderzoek beïnvloeden succesvolle prestaties motivatie en zelfvertrouwen waardoor er vervolgens weer een grotere kans is op verdere succesvolle prestaties²⁴.

- *Dat het onderwijs doelgericht is*

Bij doelgericht onderwijs is het voor de leerlingen duidelijk wat ze op korte en langere termijn moeten beheersen. Het gaat hierbij niet om doelen als het examen halen, overgaan of een voldoende halen voor een proefwerk, maar om concrete kennis en vaardigheden. Tijdens de gehele les hebben leerlingen deze doelen helder voor ogen³.

Limburg leert samen
binnen het NPO

5. Competentie

Behoeftte aan competentie

- Gedrag tot een goed einde brengen
- Controle over de uitkomst van gedrag
- Succes ervaren

▪ *Dat de school uitdagende leerstof aanbiedt.*

Het 'leerstofaanbod' betreft hier de inhoudelijke kennis en vaardigheden die leerlingen op school leren. We bedoelen hier dus niet de gehanteerde didactiek of de gebruikte werkvormen. Een uitdagend leerstofaanbod is passend (sluit aan bij voorkennis en belevingswereld), interessant/aansprekend/breed en ligt op een hoog maar (indien de leerling zich inspant) haalbaar niveau³.

▪ *Dat leerlingen worden gestimuleerd 'hogere denkvaardigheden' te gebruiken*

Een van de bekendste manieren om denkvaardigheden in te delen is de taxonomie van Bloom. Bloom benoemt analyseren, evalueren en creëren als hogere denkvaardigheden. Bij leerlingen in alle sectoren van het voortgezet onderwijs kan een beroep worden gedaan op hogere denkvaardigheden. Voor sommige sectoren moet dan de opdracht niet te moeilijk zijn. Het is daarom zinvol om verschil te maken tussen het niveau van denken (hogere denkvaardigheden) en de moeilijkheidsgraad van de opdracht³.

▪ *Dat leerlingen effectieve/constructieve feedback krijgen*

Feedback (terugkoppeling) kan worden gegeven door een leraar, door medeleerlingen ('peer feedback'), door ouders of door leermiddelen (ICT). Vooral het geven van aanwijzingen en het stimuleren van gewenst gedrag ('reinforcement') zijn effectief. Dit versterkt de intrinsieke motivatie van leerlingen om leerdoelen te behalen. Vooral positieve feedback is effectief. Effectieve feedback is gericht op de taak, overzichtelijk, specifiek, eenvoudig, objectief en gericht op het bereiken van doelen. Er zit weinig tijd tussen de geleverde prestatie en het moment van feedback³.

Limburg leert samen
binnen het NPO

5. Competentie

Behoeftte aan competentie

- Gedrag tot een goed einde brengen
- Controle over de uitkomst van gedrag
- Succes ervaren

▪ *Dat de school laat zien dat ze hoge verwachtingen heeft van leerlingen (kansenonderwijs)*

Zowel de school als de leraar kan hoge verwachtingen tonen. Verwachtingen zijn van invloed op de resultaten. Bekend is het 'Pygmalion effect'. Verwachtingen worden via verbale en non-verbale communicatie overgebracht op de leerlingen. Door deze communicatie wordt het voor een leerling duidelijk wat er van hem of haar verwacht wordt en zal hij of zij zich zo gaan gedragen ('Selffulfilling Prophecy'). Wanneer er sprake is van hoge verwachtingen zal de leerling eerder geneigd zijn om die verwachtingen waar te maken. Dit uit zich in een warme interactie, een uitdagender lesaanbod, meer complimenten en kwalitatief sterke feedback³.

▪ *Dat leerlingen succeservaringen opdoen*

Het ervaren van succes stimuleert het gevoel van bekwaamheid en daarmee motivatie. De school en de leraren zorgen ervoor dat leerlingen successen behalen, door opdrachten niet te makkelijk maar ook niet te moeilijk te maken³.

Limburg leert samen
binnen het NPO

5. Wat kunnen leerkrachten doen om de competentie van leerlingen te vergroten?

Behoeftte aan
competentie

- Gedrag tot een goed einde brengen
- Controle over de uitkomst van gedrag
- Succes ervaren

Aanbevelingen

- Maak tijdens de lessen duidelijk welke kennis of vaardigheden een leerling leert, en benoem hoe de verschillende opdrachten bijdragen aan dit doel³.
- Bied uitdagende lesstof op een hoog maar haalbaar niveau dat aansluit bij de interesses van leerlingen. Bijvoorbeeld door het aanbod aan te passen aan wat de leerling later zou willen³.
- Geef kort na een prestatie positieve feedback. Niet alleen gericht op de inhoud, maar ook op het versterken van gewenst gedrag³. Moedig leerlingen ook aan en geef waar nodig hints om ze te ondersteunen²³.
- Spreek hoge verwachtingen uit en handel ernaar³.
- Stem de instructie dynamisch af op de leerbehoeften en leervermogens van je leerlingen¹⁵.
- Wees jezelf voortdurend bewust van het risico van negatieve etikettering¹⁵.
- Monitor de vorderingen van je leerlingen, zodat je niveau en intensiteit van instructie – indien nodig – kunt bijstellen¹⁵.
- Geef leerlingen zicht op hun eigen ontwikkeling en hoe ze deze kunnen bevorderen²³.
- Communiceer helder over je verwachtingen, reageer consequent en voorspelbaar en geef wijzigingen stap voor stap aan²³.
- Stel leerlingen in staat succeservaringen op te doen²³.

Limburg leert samen
binnen het NPO

5. Verbondenheid

Behoeftte aan verbondenheid

- Geliefd worden door anderen
- Goede relaties hebben
- Tot een team behoren

Volgens de zelfdeterminatietheorie zijn leerlingen intrinsiek gemotiveerd als zij het idee hebben zelf invloed te kunnen uitoefenen op wat ze doen (**autonomie**), zich veilig, gewaardeerd en sociaal verbonden voelen (**verbondenheid**) en het gevoel hebben dat zij iets kunnen (**competentie**).

Verbondenheid doelt erop dat kinderen een vertrouwde leeromgeving hebben^{6,9}.

In algemene zin betekent dit:

- *Dat leerlingen zich verbonden voelen met de school*

Er is sprake van een positieve relatie als leerlingen zich verbonden voelen met de school, de leraren en de andere leerlingen.

- *Dat er een goede relatie met de leraar is*

De relatie met de leraar blijkt in zowel het basis- als voortgezet onderwijs een belangrijke rol te spelen op het gebied van motivatie en heeft vooral invloed op het functioneren van leerlingen uit bepaalde (risico)groepen, zoals leerlingen uit gezinnen uit lagere sociale milieus en kinderen met leerproblemen^{10,11}. Ook blijkt dat de relatie met de docent in het bijzonder een positieve invloed heeft op het functioneren van jongens¹¹.

Leerlingen voelen zich gezien en gehoord door de leraar

- *Dat er een goede relatie is met andere leerlingen*

Leerlingen horen er bij en kunnen goed overweg met elkaar.

Limburg leert samen
binnen het NPO

5. Wat kunnen leraren doen om de verbondenheid van leerlingen te vergroten?

Behoefte aan verbondenheid

- Geliefd worden door anderen
- Goede relaties hebben
- Tot een team behoren

Aanbevelingen

- Verdiep je in de leefwereld van je leerlingen¹⁵.
- Investeer tijd in de persoonlijke band met je leerlingen en laat zien dat je het contact waardeert
- Sluit, waar dat mogelijk en verantwoord is, actief aan bij de leefwereld van je leerlingen in de keuze van onderwerpen, opdrachten en methodieken¹⁵.
- Geef leerlingen de ruimte om samen te werken aan taken:
 - Vorm een goed beeld van het samenwerkend vermogen van je leerlingen¹⁵.
 - Investeer in het samenwerkende vermogen van leerlingen omdat dit zich steeds ontwikkelt¹⁵
 - Rust je leerlingen toe met samenwerkingsvaardigheden vóórdat je samenwerkingsopdrachten geeft¹⁵.
 - Stem het niveau van samenwerkingsopdrachten af op het niveau van het samenwerkend vermogen binnen groepen¹⁵.
- Stel coöperatieve groepen heterogeen samen, omdat dit ten goede komt aan de leeropbrengsten van zwakke leerders¹⁵.

Limburg leert samen
binnen het NPO

6. En wat kunnen ouders dan doen?

Voor leerlingen van alle leeftijden blijkt dat de betrokkenheid van ouders de grootste invloed heeft. Niet alleen op leerprestaties, maar ook op niet-cognitieve uitkomsten, zoals de motivatie, zelfwaardering en spijbelgedrag van kinderen²⁵.

Er zijn 3 verschillende manieren waarop ouders betrokken kunnen zijn bij het onderwijs van hun kind:

1. Betrokkenheid op school, zoals het meegaan met schoolreisjes of deelnemen aan een ouderraad of medezeggenschapsraad;
2. Betrokkenheid thuis, zoals het meehelpen met huiswerk, praten over school;
3. Contact met de school, zoals het lezen van nieuwsbrieven en het bezoeken van ouderavonden²⁵.

Samen lezen, helpen bij huiswerk, praten over school, of samen een planning maken dragen hier aan bij²⁶.

Ook kan het erg motiverend werken als ouders op een enthousiaste manier laten zien hoe kinderen iets moeten doen. Het positieve voorbeeld van de ouder werkt competentiebevorderend. Kinderen passen hun gedrag aan, aan wat ze hun ouder zien doen²⁰. Een goed voorbeeld hiervan zien we bij lezen.

Kinderen van ouders die veel lezen, voorlezen, praten over boeken en een rijk gevulde boekenkast hebben, lezen meer en zijn leesvaardiger²¹.

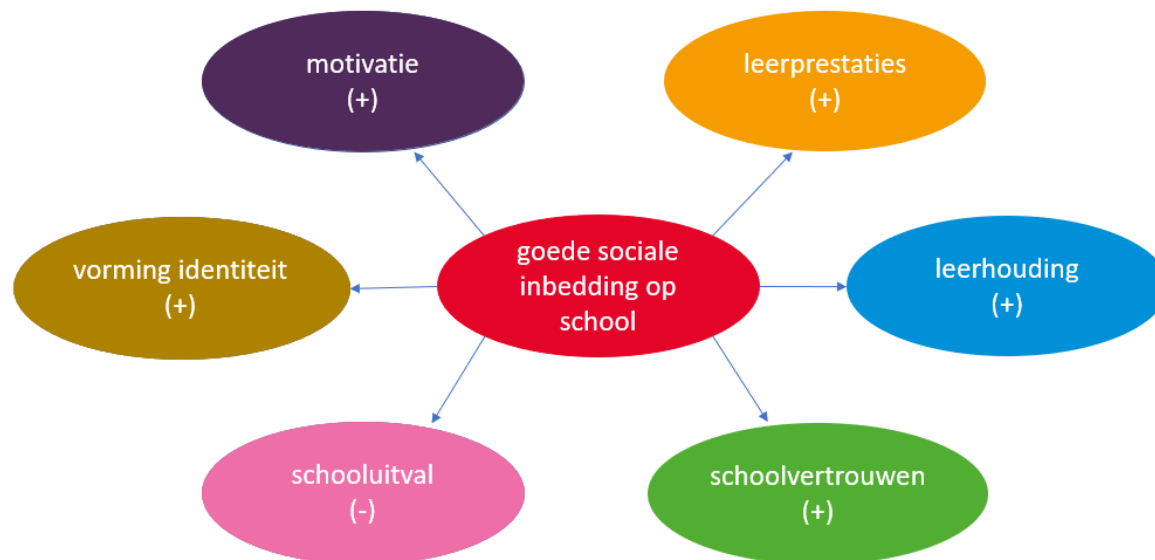

7. Aanverwante factsheets van de Onderwijsmonitor Limburg

De OnderwijsMonitor Limburg heeft een aantal [factsheets](#) gemaakt over thema's die relevant zijn voor en/of invloed hebben op de schoolmotivatie van kinderen. Zo is bijvoorbeeld in onderstaand figuur de relatie te zien met goede sociale inbedding.

In de volgende sheets geven we per relevante factsheet een korte uitleg en presenteren we de belangrijkste scores.

Sociale relaties

Limburg leert samen
binnen het NPO

7. Aanverwante factsheets van de Onderwijsmonitor Limburg

Leesmotivatie van basisscholieren

Hoewel Nederland hoog scoort op leesvaardigheid, zijn Nederlanders de afgelopen jaren steeds minder gaan lezen. Omdat (begrijpend) lezen een van de basisvaardigheden is en een belangrijke factor in (onderwijs)succes, benadrukt de Onderwijsinspectie hoe belangrijk het is dat leerlingen met plezier en vertrouwen blijven lezen en daartoe zoveel mogelijk gestimuleerd worden.

In [deze](#) factsheet worden cijfers over de leesmotivatie van basisscholieren uit groep 8 gepresenteerd. Vragen daarover zijn afgenomen in 2021.

De belangrijkste scores

Meisjes scoren gemiddeld hoger dan jongens

Kinderen met ouders met een hbo- of wo-opleiding scoren over het algemeen hoger dan kinderen met ouders met een mbo-opleiding en kinderen met ouders van wie het opleidingsniveau onbekend is.

In Maastricht-heuvelland scoren leerlingen gemiddeld hoger dan in de overige regio's

Limburg leert samen
binnen het NPO

7. Aanverwante factsheets van de Onderwijsmonitor Limburg

Sociale relaties op school Middelbare scholieren in relatie met hun klasgenoten en leraren

Verschillende theorieën wijzen op het belang van sociale relaties voor de motivatie en schoolattitude van leerlingen.

- Een goede sociale inbedding in school draagt bij aan een hogere motivatie en betere leerprestaties, waarbij sterke sociale relaties kunnen beschermen tegen een negatieve leerhouding, verlies aan schoolvertrouwen en schooluitval.
- Goede relaties met andere leerlingen dragen bij aan groepsgevoel, vorming van identiteit en zekerheid, en daarmee aan de ontwikkeling van leerlingen.

Inzicht in de sociale relaties die leerlingen hebben op school kan daarom bijdragen aan inzicht in de mechanismen achter tekortschietende leerprestaties of motivatie van leerlingen.

[In de factsheet](#) over sociale relaties met klasgenoten en [in de factsheet](#) over sociale relaties met leraren, worden de cijfers gepresenteerd en wordt gekeken naar:

1. Trends sinds 2014 incl. 'covid'-effect
2. Verschillen tussen jongens en meisjes
3. Verschillen naar onderwijstype
4. Verschillen naar sociaaleconomische achtergrond
5. Verschillen naar regio

Op de volgende sheets presenteren we de belangrijkste scores.

Limburg leert samen
binnen het NPO

7. Aanverwante factsheets van de Onderwijsmonitor Limburg

De belangrijkste scores op sociale relaties met klasgenoten

Sociale relaties bij jongens gemiddeld hoger dan bij meisjes.

Bij jongens & meisjes lager voor zomer 2020, meisjes na zomer 2020 nog lager ten opzichte van vorige jaren.

De sociale relaties zijn in het vwo het hoogst, in vmbo het laagst.

Sinds '16 daling vmbo bk, forse dip na zomer 2020. havo & vmbo gt daling in 2020, vwo in mindere mate.

Geen systematische verschillen naar opleiding ouders

Daling in 2020 het grootst voor leerlingen met mbo-opgeleide ouders (of lager) ten opzichte van vorige jaren.

De belangrijkste scores op sociale relaties met leraren

Sociale relaties bij jongens gemiddeld hoger dan bij meisjes.

Jongens scoren voor zomer 2020 hoger dan in voorgaande jaren, meisjes alleen in juni/juli. Na zomer 2020 scoren beide groepen lager dan in vorige jaren.

De sociale relaties zijn in vwo het hoogst,

De sociale relaties zijn in vmbo gt & havo het laagst.

Geen systematische verschillen naar opleiding ouders.

Limburg leert samen
binnen het NPO

7. Aanverwante factsheets van de Onderwijsmonitor Limburg

Kritisch en creatief denken en niet-cognitieve vaardigheden

Om goed te kunnen leren hebben jongeren meer nodig dan alleen kennis. Vanuit de literatuur en onderwijspraktijk wordt steeds vaker de relevantie van niet-cognitieve vaardigheden naar voren gebracht.

Het gaat hierbij echter om een veelheid van vaardigheden en competenties, waarvoor geen eenduidige aanduiding gebruikt wordt. Verschillende concepten worden genoemd, zoals soft-skills, 21e-eeuwse vaardigheden, persoonlijkheidskenmerken, sociaal-emotionele of niet-cognitieve vaardigheden.

In twee OML-factsheets wordt ingegaan op een verschillende niet-cognitieve vaardigheden en de competenties 'vindingrijkheid', 'nieuwsgierigheid', 'kritisch denken' en 'probleemoplossend vermogen'.

Dit zijn vaardigheden en competenties waarvan we op basis van eerdere literatuur weten dat ze van belang zijn voor onderwijsuitkomsten en uitkomsten later in de loopbaan én waarvan we weten dat deze ook beïnvloedbaar zijn binnen het onderwijs.

In [de factsheet](#) over kritisch en creatief denken van basisscholieren wordt gekeken naar:

1. De vindingrijkheid en nieuwsgierigheid van basisscholieren in 2017, 2019 en 2021
2. Kritisch denken en probleemoplossend vermogen in 2017 en 2021.
3. Verschillen naar regio, gemeente, geslacht en opleidingsniveau van de ouders

In [de factsheet](#) over niet-cognitieve vaardigheden van middelbare scholieren wordt gekeken naar:

1. Trends 2018-2020
2. Verschillen naar onderwijstypes, regio, geslacht en opleidingsniveau van de ouders

Limburg leert samen
binnen het NPO

7. Aanverwante factsheets van de Onderwijsmonitor Limburg

De belangrijkste scores op kritisch en creatief denken van basisscholieren

30 tot 40% vindt zichzelf vindingrijk.

Lager t.o.v. van 2017 en 2019.

Leerlingen met wo-opgeleide ouders
scoren hoger.

35% vindt dat ze kritisch denkt

Lager t.o.v. 2017

Jongens scoren in 2017 hoger dan meisjes,
in 2021 niet meer.

Leerlingen met wo-opgeleide ouders
scoren hoger.

35% vindt dat ze goed zijn in problemen
oplossen

Lager t.o.v. 2017

Leerlingen met wo-opgeleide ouders
scoren hoger.

50-55% vindt zichzelf nieuwsgierig

Jongens scoren hoger dan meisjes

Lager t.o.v. 2017 en 2019

Leerlingen met wo-opgeleide ouders
scoren hoger.

Limburg leert samen
binnen het NPO

7. Aanverwante factsheets van de Onderwijsmonitor Limburg

De belangrijkste scores op niet-cognitieve vaardigheden van middelbare scholieren

30-40% vindt zichzelf vindingrijk.

Hoger in 2020 t.o.v. 2018, met name voor vmbo'ers en de groep met mbo-ouders.

± 20% vindt dat ze kritisch denkt.

Hoger in 2020 t.o.v. 2018, met name voor de groep met mbo-ouders.

50% vindt dat ze goed zijn in problemen oplossen.

Daling vwo na zomer 2020 en groep met wo-ouders.

30-50% vindt zichzelf nieuwsgierig.

Jongens scoren hoger dan meisjes

Limburg leert samen
binnen het NPO

8. Welke tools zijn er?

Naast onderzoeken naar wat scholen en leraren kunnen doen om motivatie te stimuleren, zijn er ook verschillende tools beschikbaar. Hieronder zijn er een aantal te vinden.

Tool	Omschrijving
Motivatie-motor	Avans Hogeschool heeft, gebaseerd op de eerder genoemde zelfregulatie theorie en andere onderzoeken naar deze basisbehoeften, de Motivatie-motor opgezet. Met deze tool kunnen docenten en/of scholen reflecteren in hoeverre hun onderwijs tegemoetkomt aan principes die autonomie, competentie en verbondenheid ondersteunen. Daarnaast inspireert de Motivatie-motor tot aanpassingen in de stijl van lesgeven en nodigt het uit tot experimenteren in de praktijk.
Handleiding voor motiverend lesgeven	De Universiteit Utrecht heeft een handleiding voor motiverend lesgeven gepubliceerd, met als doel docenten door middel van een training handreikingen te bieden waarmee zij beter in staat zijn een motiverende leeromgeving te creëren voor hun leerlingen. De basis van de training vormden de negen praktijkprincipes die gebaseerd zijn op inzichten uit wetenschappelijke literatuur over het motiveren van leerlingen voor school. Deze handleiding is in samenwerking met een ontwikkelteam van docenten uit het basisonderwijs en vmbo gemaakt.
Leerlingmotivatie.nl	De website Leerlingmotivatie.nl bevat drie verschillende apps om motivatie van leerlingen in het po en het vo te meten.
Filmpje Universiteit Utrecht	In dit filmpje van de Universiteit Utrecht wordt een aantal factoren uitgelegd die de intrinsieke motivatie van leerlingen kunnen verhogen.

Limburg leert samen
binnen het NPO

9. Bronnen -1-

1. OECD. (2016). PISA 2015 results (Volume I): Excellence and equity in education. Zie [link](#).
2. Wijsman, L. A., Saab, N., Warrens, M. J., van Driel, J. H., & Westenberg, P. M. (2018). Relations of autonomous and controlled motivation with performance in secondary school students' favoured and disfavoured subjects. Zie [link](#).
3. Inspectie van het Onderwijs (2019). Motivatie om te leren: motiverende kenmerken van het voortgezet onderwijs. Zie [link](#).
4. NJI (2022). Onderzoek naar Corona en onderwijs. [Zie link](#).
5. Inspectie van het Onderwijs (2021). Gevolgen van de coronacrisis voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. Zie [link](#).
6. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being.
7. Hardre, P. L., & Reeve, J. (2003). A motivational model of rural students' intentions to persist in, versus drop out of, high school.
8. Stroet, K., Opdenakker, M. C., Minnaert, A. (2014). Fostering early adolescents' motivation: a longitudinal study into the effectiveness of social constructivists, traditional and combined schools for prevocational education.
9. Meusen-Beekman, K., Joosten-ten Brinke, D., & Boshuizen, E. (2016). De retentie van zelfregulatie, motivatie en self-efficacy in het voortgezet onderwijs na formatieve assessments in het basisonderwijs. Zie [link](#)
10. van Tetering, M. A., de Groot, R. H., & Jolles, J. (2018). Boy-Girl Differences in Pictorial Verbal Learning in Students Aged 8-12 Years and the Influence of Parental Education. Zie [link](#).
11. Roorda, D., Koomen, H. M., Spilt, J. L., & Oort, F. (2012). De invloed van persoonlijke relaties met leraren op het schools leren van leerlingen.
12. Bakx, A., Samsen-Bronsveld, E., Hornstra, L., Diepstraten, I., Speetjens, P., van den Bergh, L., Denissen, J., & van der Ven, S. (2020). Het welbevinden en motivatie van kinderen in het basis- en voortgezet onderwijs tijdens onderwijs op school en afstandsonderwijs: de visie van ouders. Zie [link](#).

9. Bronnen -2-

13. Spinath, B., Eckert, C., & Steinmayr, R. (2014). Gender differences in school success: what are the roles of students' intelligence, personality and motivation? Zie [link](#).
14. Woolfolk, A., Hughes, M. & Walkup, V. (2008). Psychology in education.
15. Hans Schuit, H., de Vrieze, I., Slegers, P. (2011). Leerlingen motiveren: een onderzoek naar de rol van leraren. Zie [link](#).
16. Vansteenkiste, M, Sierens, E., Soenens, B., & Lens, W. (2007). Willen, moeten en structuur in de klas: over het stimuleren van een optimaal leerproces. Zie [link](#).
17. Gottfried, A. E., Fleming, J. S., & Gottfried, A. W. (2001). Continuity of academic intrinsic motivation from childhood through late adolescence: A longitudinal study. Zie [link](#).
18. Hornstra, L., van der Veen, I., Peetsma, T., & Volman, M. (2013). Developments in motivation and achievement during primary school: A longitudinal study on group-specific differences. Zie [link](#).
19. Van der Veen, I., & Peetsma, T. T. D. (2009). The development in self-regulated learning behaviour of first-year students in the lowest level of secondary school in the Netherlands. Zie [link](#).
20. Hoe we kinderen en jongeren kunnen motiveren. Toepassingen van de zelfdeterminatietheorie. Caleidoscoop in gesprek met Maarten Vansteenkiste. Zie [link](#).
21. Stichting Lezen (2014) Ouders betrekken bij het lezen. Over het hoe en waarom van het betrekken van ouders bij de leesopvoeding thuis. Zie [link](#).
22. Castles, A., Rastle, K., & Nation, K. (2018). Ending the reading wars: Reading acquisition from novice to expert. Zie [link](#).
23. Onderwijskennis (2022). Leesmotivatie bevorderen in het primair onderwijs. Zie [link](#).
24. Kennisrotonde (2018). Welke kenmerken van kinderen en van hun thuissituatie dragen bij aan schoolsucces in het voortgezet onderwijs? Zie [link](#).

Limburg leert samen
binnen het NPO

9. Bronnen -3-

25. Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M., Oolbekkink-Marchand, H. (2013) Leraren en ouderbetrokkenheid. Zie [link](#).
26. Onderwijskennis (2021) Ouderbetrokkenheid. Zie [link](#).
27. Inspectie van het Onderwijs (2021). Gevolgen van de coronacrisis voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. Zie [link](#).
28. Inspectie van het Onderwijs (2021) Zorgen om kwetsbare scholen en leerlingen in het primair onderwijs tijdens de coronacrisis. Zie [link](#).
29. Singh, A., Manjaly, J.A. (2022). SAGE open, vol 12, issue 1. Zie [link](#).
30. Erasmus Sync Lab. (2022). Opveren na de Coronacrisis: Hoe gaat het (nu) met jongeren? Zie [link](#).
31. Onderwijsmonitor Limburg. (2021). Limburgse middelbare scholieren in tijden van Corona - deel 4. Zie [link](#).
32. Peetsma, T., Hascher, T., Veen, I. Van der & Roede, E. (2005). Relations between adolescents' self-evaluations, time perspectives, motivation for school and their achievement in different countries and at different ages. Zie [link](#).

Limburg leert samen
binnen het NPO

© November 2022. NPO@Limburg

Niets uit deze uitgave mag op enige manier worden veeelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het NPO@Limburg-team.

**Limburg leert samen
binnen het NPO**